

TOMASZ KRAWCZYK*

NA GRANICY ŚWIATÓW – TOŻSAMOŚĆ KULTUROWA SŁYSZĄCYCH DZIECI GŁUCHYCH RODZICÓW (CODA)

Wprowadzenie

Słyszące dzieci głuchych rodziców – CODA – to grupa żyjąca na styku dwóch kultur – osób Głuchych i osób słyszących. Ich unikalne doświadczenia i tożsamość, niedająca się zredukować do bycia słyszącym bądź głuchym, podkreśla się we wciąż nielicznych pracach badawczych (np. Bartnikowska, 2010; Jagoszewska, 2015; Knight, 2018). Ze względu na przewagę prac jakościowych i opisowych zdecydowano się na zbadanie tożsamości kulturowej CODA w podejściu ilościowym. Dla osadzenia grupy w kontekście, przeprowadzono analizę porównawczą CODA z niesłyszącymi i słyszącymi. Postawiono pytania dotyczące kształtu tożsamości kulturowej CODA, a także jej związków z kontekstem rodzinnym oraz znajomością języka migowego.

Korzenie badań tożsamości osób Głuchych, a później również CODA, sięgają drugiej połowy XX wieku. Dominujące ujęcie negatywne, traktujące głuchotę jako brak wymagający rehabilitacji, stało się niewystarczające. Powstałe wówczas podejścia przerodziły się w nurt *Deaf Studies* – nauki o głuchych (Tomaszewski, Moroń, Sak, 2018). Zwraca się w nim uwagę na pozytywne aspekty głuchoty, koncentrując się na badaniu języka, społeczności i kultury osób niesłyszących. Symbolicznym efektem tych działań jest pozytywna koncepcja głuchoty – *Deafhood* – przeciwstawiana medycznemu pojęciu – *deafness* – oraz zapis **Głuchy** wielką literą (Ladd, 2003). W prezentowanym artykule terminy będą używane następująco: **glusi/niesłyszący** jako synonimy, odnoszące się do ogółu osób z fizycznym ubytkiem słuchu, niezależnie od identyfikacji, a **Głusi** – do członków kultury Głuchych jako mniejszości językowo-kulturowej.

* Tomasz Krawczyk (<https://orcid.org/0000-0002-3093-2584>); Uniwersytet Jagielloński – Collegium Medicum; ul. Kopernika 40, 31-501 Kraków; e-mail: tomasz.r.krawczyk@uj.edu.pl

Na gruncie *Deaf Studies* istnieją różne koncepcje tożsamości Głuchych, różniące się m.in. ze względu na przyjmowane teorie i metodologię. Jednym z popularniejszych ujęć jest model Neila S. Glickmana (1993). Wyróżnia cztery stadia tożsamości: **slyszenia** (*Hearing stage*), gdzie dominuje medyczny punkt widzenia; **marginalności** (*Marginal stage*), rozumianego jako funkcjonowanie poza światami Głuchych i słyszących (Dłużniewska, 2015 oraz Kobosko, 2018 tłumaczą drugie stadium jako marginalizm, jednak termin ten odnosi się *stricte* do ekonomii. Marginalność zaś ma szersze zastosowanie, m.in. w naukach o kulturze. Zasadne wydaje się zatem tłumaczenie tego stadium jako marginalność, por. Frieske, 1999); **zanurzenia** (*Immersion stage*), czyli entuzjastycznej identyfikacji z Głuchymi oraz **dwukulturowości** (*Bicultural stage*) – dojrzałego, świadomego funkcjonowania w obu środowiskach (Glickman, 1993). Nawiązując do opisanego modelu, Deborah Maxwell-McCaw i Maria C. Zea (2011) opracowały własną koncepcję, ujmującą tożsamość Głuchych z perspektywy akulturacji. Pozwoliło to na podkreślenie behawioralnego aspektu tożsamości. Jako grupę poddaną akulturacji koncepcja ta traktuje głuchych wychowanych w środowisku słyszących, którzy spotykają się z kulturą Głuchych. Autorki określają pięć wymiarów akulturacji: **identyfikacja kulturowa** – samookreślanie osób; **zaangażowanie kulturowe** – uczestnictwo w wydarzeniach społeczności danej kultury; **preferencje kulturowe** – dotyczące Głuchych lub słyszących; **kompetencje językowe** – w zakresie języka mówionego, pisanego i migowego oraz **wiedza o kulturze** Głuchych i słyszących. Maxwell-McCaw i Zea (2011) przyporządkowały wspomniane wymiary do stadiów tożsamości Glickmana (1993). Obie koncepcje stały się bazą dla kwestionariuszy, odpowiednio DIDS i DAS, za pomocą których przeprowadzono liczne badania empiryczne wśród niesłyszących (np. Dłużniewska, 2015; Marschark, Zettler, Dammeyer, 2017).

Rzeczywistość weryfikuje jednak uporządkowane koncepcje tożsamości. Z jednej strony dynamiczny postęp w dziedzinie protez słuchu i upowszechnienie wczesnej interwencji, a z drugiej strony rozwój kultury Głuchych oraz projekty integrujące oba środowiska, oddziałują na procesy identyfikacji młodych niesłyszących (Marschark, Zettler, Dammeyer, 2017). Także różnorodność doświadczeń osób niesłyszących oraz wielość czynników wpływających na tożsamość Głuchych skłaniają do stawiania pytań o zasadność prostego rozróżnienia głuchy–Głuchy (Kobosko, 2018).

Szczególnym przypadkiem styku kultury Głuchych z kulturą słyszących jest grupa słyszących dzieci głuchych rodziców (*Children of Deaf Adults* – CODA, akronim ten odnosi się do osób posiadających jednego lub oboje rodziców niesłyszących w wieku dorosłym bądź do ogółu grupy, dla wyróżnienia osób poniżej 18 r.ż. używa się skrótu KODA; Bartnikowska, 2010). Podobnie jak większość głuchych dzieci rodzi się w rodzinach słyszących (ok. 90%), tak głuchym rodzicom przeważnie rodzą się dzieci słyszące (ponad 90%, Preston, 1995). Doświadczenia CODA można przyrównać do sytuacji rodziny imigracyjnej,

w której rodzice posługują się innym językiem i posiadają inne kulturowe wzorce zachowań niż otaczające społeczeństwo (Singleton, Title, 2000; Hoffmeister, 2008). Mówi się o CODA jako o „Głuchych z pochodzenia” lub *trzeciej kultury* (Czajkowska-Kisil, Laskowska-Klimczewska, 2014, s. 8), w nawiązaniu do koncepcji *Third Culture Kids* (Useem, Downie, 1976, za: Trąbka, 2013). W myśl tej koncepcji **pierwsza kultura** jest kulturą rodziców, **druga** – kulturą kraju dorastania, **trzecia** zaś wyłania się z nieredukowalnych doświadczeń na styku tych kultur, tworząc nową jakość (Trąbka, 2013). W przypadku słyszących dzieci głuchych rodziców są to odpowiednio: kultura Głuchych, kultura słyszących oraz doświadczenia CODA (Mellett, Laferriere, Gonzales, 2020).

W grupach mniejszościowych, sytuujących się poza głównym nurtem kulturowym, szczególnie ważne dla kształtowania się tożsamości dziecka są rodzinna historia oraz wartości (Erikson, 1993). W rodzinach o mieszanym stanie słuchu dla rozwoju dzieci istotną rolę pełni poziom komunikacji rodziców z dziećmi, poczucie sprawczości rodziców, ich poziom wykształcenia czy uczestnictwo w Głuchej społeczności (Singleton, Tittle, 2000; Weisel, Kamara, 2005; Kobosko, 2010). Również stopień angażowania dziecka w tłumaczenie i pomoc w funkcjonowanie w świecie słyszących, czyli stopień parentyfikacji, może wpływać na postawy wobec rodziców (Czajkowska-Kisil, Laskowska-Klimczewska, 2014; Burge, 2018), a co za tym idzie przejmowanie ich wartości.

Stosunek KODA do głuchoty i słyszenia zmienia się wraz z dorastaniem (Bartnikowska, 2010; Burge, 2018). Początkowo, zanurzone w świecie głuchych dzieci przyswajają język i wartości rodziców. Coraz częstszy kontakt ze słyszącymi, a zwłaszcza początek edukacji, wymusza rewizję dotychczasowych poglądów (Preston, 1995, 1996). KODA stają w obliczu wykluczających się narracji: medycznego i kulturowego postrzegania głuchoty, jej afirmacji i stigmatyzacji, kolektywizmu Głuchych i indywidualizmu słyszących (Hoffmeister, 2008; Makowiecka, 2020), jak również wzajemnych uprzedzeń i dyskryminacji. Utrudnia to proces kształtowania się tożsamości. Dostępne dane podkreślają zaś rolę akceptacji unikalności własnych doświadczeń dla budowy pozytywnej tożsamości (co może łączyć się z identyfikacją z CODA, Bartnikowska, 2010; Knight, 2018). Nie wszystkie słyszące dzieci głuchych rodziców określają się jednak jako CODA. Koncepcja ta i ruch związany z kulturą Głuchych zyskują dopiero popularność w Polsce. Dlatego zbadanie tożsamości kulturowej CODA wydaje się przedsięwzięciem interesującym i potrzebnym.

Metodologia badań własnych

Opisywane autorskie badanie zostało przeprowadzone w ramach pracy magisterskiej (Krawczyk, 2021). Analizowane pytania badawcze dotyczą tożsamości kulturowej słyszących dzieci głuchych rodziców oraz jej relacji z językiem migowym i kontekstem rodziny pochodzenia. Wychodząc od tożsamości CODA,

ostatecznie postawiono te pytania wobec trzech grup – CODA, słyszących oraz niesłyszących. Badanie przeprowadzono w paradygmacie ilościowym, za pomocą kwestionariuszy DAS i SOR – FACES-IV. Na bazie przedstawionych zagadnień utworzono hipotezy badawcze:

H1. Osoby niesłyszące oraz CODA różnią się od słyszących pod względem stopnia akulturacji do kultury Głuchych:

- a. Osoby CODA są silniej akulturowane do kultury Głuchych od słyszących, natomiast słabiej w porównaniu do niesłyszących.
- b. Poziom akulturacji do kultury słyszących jest niezależny od akulturacji do kultury Głuchych.

Można przewidywać, że CODA, żyjący na granicy kultur osób słyszących i Głuchych (Hoffmeister, 2008), będą mocniej zanurzeni w środowisko Głuchych niż słyszący, ale mniej się z nim utożsamiać od samych niesłyszących.

H2. Profil rodziny pochodzenia jest powiązany z kształtowaniem się u CODA tożsamości kulturowej Głuchych:

- a. Zrównoważony (elastyczny i spójny) profil rodziny sprzyja kształtowaniu się tożsamości dwukulturowej bądź Głuchych.
- b. Niezrównoważony (chaotyczny/splątany/sztywny) profil rodziny sprzyja rozwojowi tożsamości kulturowej słyszących bądź marginalnej.

Sytuacja rodzinna oraz wartości w rodzinach głuchych, jako przykładowej grupie mniejszościowej, są istotne dla kształtowania się tożsamości KODA (Erikson, 1993). Wśród kluczowych czynników wymienić można: poziom komunikacji z dzieckiem, angażowanie dziecka w kontakty ze światem słyszących czy prezentowaną postawę wobec głuchoty (Bartnikowska, 2010; Czajkowska-Kisil, Laskowska-Klimczewska, 2014). Na tym tle uzasadnione wydaje się wiązanie spójnego, zrównoważonego stylu rodzinnego z korzystnymi warunkami do przyjmowania tożsamości Głuchej (a później dwukulturowej) przez dziecko słyszące.

H3. Osoby znające tylko domowy język migowy (inny niż PJM) są słabiej akulturowane do kultury Głuchych niż osoby znające PJM. Z kolei są silniej akulturowane od osób nieznających języka migowego.

Język migowy kształtuje kulturę oraz tożsamość Głuchych, umożliwia wejście w społeczność. O ile na podstawie znajomości PJM można tylko pośrednio wnioskować o kontaktach ze środowiskiem Głuchych, o tyle znajomość wyłącznie domowego języka migowego, używanego *stricte* do kontaktów z rodzicami, można uznać za oznakę nielicznych kontaktów ze wspomnianą społecznością. Powinno to skutkować słabszą akulturacją do kultury Głuchych.

Osoby badane

Do badań własnych przystąpiło 119 osób. Ze względu na nieprawidłowo uzupełnione dane (trzy osoby) oraz analizę nietypowych odpowiedzi w programie SPSS (dwie osoby), do czterech grup (CODA, słyszący, słabosłyszący oraz nie-

słyszący) przydzielono 114 osób. Jako niesłyszące określano osoby o ubytku słuchu powyżej 61 dB, zgodnie z klasyfikacją WHO (Mathers, Smith, Concha, 2000). Najliczniejsza okazała się grupa niesłyszających ($n = 46$), następnie słyszących ($n = 29$) i CODA ($n = 27$). Najmniej liczna była grupa słabosłyszających ($n = 12$). Z tego względu zdecydowano się nie brać pod uwagę ostatniej z nich. Ostatecznie próba liczyła 102 osoby badane w trzech grupach.

Średnia wieku badanych wynosi 33 lata i siedem miesięcy, z czego najmłodsza osoba miała 19 a najstarsza 65 lat ($SD = 11,49$). Rozkład w grupach był podobny (CODA – $M = 38,04$; $SD = 9,8$; niesłyszący – $M = 32,7$; $SD = 12,6$; słyszący – $M = 31,1$; $SD = 11,9$). Formularz wypełniło znacznie więcej kobiet niż mężczyzn (odpowiednio 73,5% i 25,5%, 1% – inna). Pod względem poziomu wykształcenia przeważało wyższe i średnie (odpowiednio 52% i 41,2%, zawodowe – 6,9%). Szczegółowe dane prezentuje tabela 1. Zwraca uwagę dość niski procent osób z wykształceniem zawodowym. Agnieszka Dłużniewska (2015), Joanna Kobosko (2018) oraz Katarzyna Kotowska (2013) uzyskiwały podobny rozkład wykształcenia i to przy różnych profilach społeczno-kulturowych niesłyszających. Może to być skutkiem problemów z dotarciem do słabiej wykształconych osób i prowadzenia badań w dużych miastach, gdzie funkcjonują stowarzyszenia głuchych dające możliwości rozwoju. Pierwszym językiem badanych (zob. tabela 1) były przeważnie polski foniczny i PJM, tylko nieliczny odsetek badanych posługiwał się samym domowym językiem migowym. Może się to wiązać z wyższym wykształceniem, które z kolei może łączyć się z uczestnictwem w życiu społecznym Głuchych.

Tabela 1. Dane demograficzne osób badanych ($n = 102$)

Dane	CODA		Niesłyszający		Słyszający		Ogółem	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Wykształcenie								
Średnie	10	37	23	50	9	31	42	41,2
Zawodowe	1	3,7	5	10,9	1	3,4	7	6,9
Wyższe	16	59,3	18	39,1	19	65,5	53	52
Pierwszy język								
j. polski	15	55,6	16	34,8	29	100	60	58,8
PJM	11	40,7	25	54,3	–	–	36	35,3
inny j. migowy	1	3,7	4	8,7	–	–	5	4,9
dwujęzyczność	–	–	1	2,2	–	–	1	1
Znajomość j. migowego								
nie znam j. migowego	–	–	–	–	26	89,7	26	25,5
znam PJM	22	81,5	39	84,8	2	6,9	63	61,3
znam domowy j. migowy	5	18,5	7	15,2	1	3,4	13	12,7

Źródło: badania własne.

Metody badawcze

Formularz badania składał się ze zgody na nie, instrukcji, metryczki dotyczącej danych demograficznych oraz kwestionariuszy DAS i SOR. W metryczce znajdowały się pytania o: wiek, płeć, poziom wykształcenia, stan słuchu, pierwszy przyswojony język oraz znajomość języka migowego z wyszczególnieniem PJM oraz innych języków (SJM, domowy j. migowy).

Skala Akulturacji Głuchych (DAS) autorstwa Deborah Maxwell-McCaw i Marii C. Zea (2011) składa się z 58 itemów, do których należy się odnieść na 5-stopniowej skali Likerta. Umożliwia analizę odpowiedzi oddzielnie na dwóch skalach – Kultury Głuchych (DASd) oraz Kultury Słyszących (DASh). Każda składa się z pięciu podskal – Identyfikacji kulturowej, Zaangażowania kulturowego, Preferencji kulturowych, Wiedzy o kulturze i Kompetencji kulturowych. Wyniki DAS można analizować na dwa sposoby: w postaci dwóch zmiennych ciągłych (poziom akulturacji do kultury Głuchych oraz kultury słyszących) lub przez porównanie dwóch skal, przyporządkowując osoby do typów tożsamości Neila S. Glickmana. Przeprowadzona analiza czynnikowa wykazała, że odnoszący się do wspomnianych podskal 5-czynnikowy, skorelowany model najlepiej odwzorowuje obie skale (DASd – $NFI = 0,91$; $CFI = 0,92$; DASh – $NFI = 0,80$; $CFI = 0,81$). Analiza rzetelności wersji amerykańskiej wypadła korzystnie, alfa Cronbacha dla podskal w skali DASd wynosi od 0,84 do 0,95, w skali DASh zaś – od 0,70 do 0,91. Narzędzie nie posiada norm. W ramach pracy Kotowskiej (2013) dokonano próby utworzenia polskiej wersji DAS. Dokonano tłumaczenia na język polski i przeprowadzono badanie pilotażowe na grupie 104 osób niesłyszących. Wersję tę wykorzystano w prezentowanym badaniu.

Kolejnym kwestionariuszem wykorzystanym w badaniu własnym jest *Skala Oceny Rodziny (SOR-FACES IV)* Davida Olsona (2011) w tłumaczeniu i adaptacji Andrzeja Margasińskiego (2015). Opiera się ona na Modelu Kołowym Systemów Mażeńskich i Rodzinnych (Olson, 2011). Posiada polskie normy, jest narzędziem wystandaryzowanym, znajdującym zastosowanie zarówno w badaniach, jak i praktyce terapeutycznej. Najnowsza wersja kwestionariusza – FACES IV – składa się z ośmiu skal: dwóch skal zrównoważenia (Zrównoważonej Spójności i Zrównoważonej Elastyczności), czterech skal niezrównoważenia (Niezwiązania, Splątania, Sztywności i Chaotyczności) oraz dwóch dodatkowych, nierozpatrywanych na Modelu Kołowym skal (Komunikacji Rodzinnej oraz Zadowolenia z Życia Rodzinnego). Składają się na nie 62 itemy. Polska adaptacja wykazała się wysoką trafnością i rzetelnością, porównywalną z angielskim oryginałem – alfa Cronbacha w zależności od skali wynosiła od 0,70 do 0,93, wobec wyników oryginalnych między 0,77 a 0,89 (Margasiński, 2015).

Procedura badań własnych

Badanie miało miejsce w drugiej połowie 2020 r., od czerwca do grudnia. Ze względu na stan pandemii Covid-19 zdecydowano się na formę *online*. Osoby badane były rekrutowane poprzez formularz Google Forms. Link do formularza, po przeprowadzeniu badania pilotażowego wśród osób słyszących, został udostępniony w grupach osób Głuchych na portalu Facebook oraz na stronach Stowarzyszenia CODA Polska i PZG Warszawa. Równolegle badano grupę kontrolną osób słyszących, także przez wspomniany formularz.

Badanie było dostępne w języku polskim, do rekrutującego formularza dołączone było nagranie z zaproszeniem i opisem badania w PJM. Przed rozpoczęciem wypełniania kwestionariuszy badanym prezentowano instrukcję w języku polskim, informację o anonimowości oraz zgodę na badanie. Po wyrażeniu zgody na ekranie pojawiała się metryczka, a następnie kwestionariusze DAS i SOR-FACES-IV. Badani mieli możliwość przekazania swoich pytań i komentarzy za pomocą kontaktowego adresu elektronicznej poczty, podanego na końcu formularza.

Analiza wyników badań własnych

Statystyki opisowe

Do analizy wyników wykorzystano programy Microsoft Excel oraz IBM SPSS. Przeprowadzona za pomocą testu Shapiro-Wilka analiza normalności rozkładu zmiennych wykazała, że w badanej próbie w większości skal i wskaźników jest on różny od normalnego. Jest to zrozumiałe, wyniki osób niesłyszących oraz słyszących po nałożeniu na siebie mogą dawać zaburzony obraz całości. Analiza rozkładu w podziale na grupy wykazała zróżnicowane rezultaty.

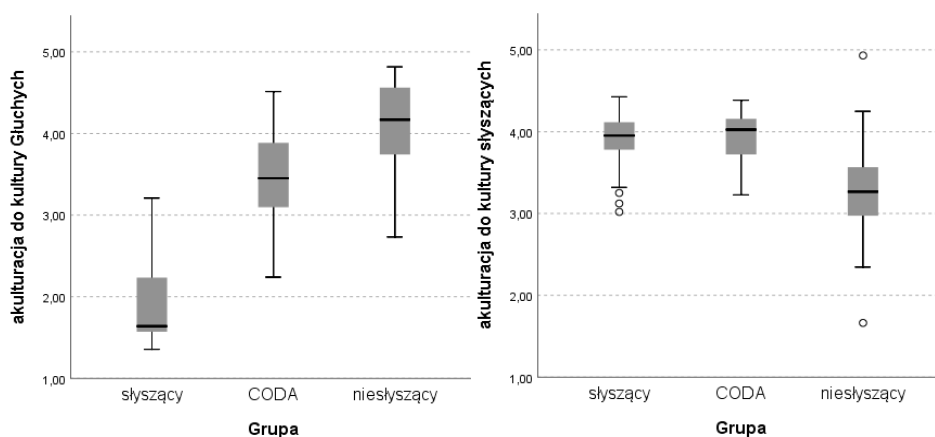
W grupie CODA w obu skalach uzyskano rozkład zbliżony do krzywej Gaussa (DASd – $p = 0,586$ i DASH – $p = 0,224$). U osób niesłyszących wyniki w skali DASH także były bliskie rozkładowi normalnemu ($p = 0,245$), jednak w DASd już nie – zarysowała się przewaga wyników wysokich ($p = 0,022$). Można to wyjaśnić co najmniej dwojako. Po pierwsze, poprzez niewielką grupę badaną. Po drugie, jako efekt specyficznego profilu głuchych – dobrze wykształconych (wyższe – 39,1%), chętnie utożsamiających się z kulturą Głuchych, a przy tym całkiem dobrze funkcjonujących w środowisku słyszących. W grupie słyszących rozkład nie był normalny, z przewagą wyników niskich w skali DASd i wysokich w DASH, co było zgodne z przyjętymi założeniami.

Wyniki wskaźników kwestionariusza SOR nie mają charakteru liniowego (Olson, 2011). W próbie badanej rozkład normalny zaobserwowano jednak w grupie osób słyszących we wskaźniku Elastyczności ($p = 0,138$), wśród CODA zaś we wskaźniku Ogólnym ($p = 0,230$). Można interpretować to jako skutek niewielkiej liczby badanych.

Weryfikacja hipotez

Ze względu na zróżnicowanie rozkładów poszczególnych zmiennych do dalszych analiz stosowano statystyki nieparametryczne – ANOVA Kruskala-Wallis oraz współczynnik korelacji ρ Spearmana.

Pierwsza hipoteza, traktująca o różnicach w poziomie akulturacji do kultury Głuchych między badanymi grupami, została potwierdzona. Najwyższe wyniki w skali DASd miała grupa niesłyszących, następnie CODA, a najniższe słyszących (zob. rycina 1).

Rycina 1. Porównanie międzygrupowe poziomu akulturacji badanych do kultury Głuchych i kultury słyszących ($N = 102$)

Źródło: badania własne.

Wszystkie wyniki porównań międzygrupowych w skali DASd były istotne statystycznie, różnice między CODA i niesłyszącymi na poziomie $p = 0,005$, a między tymi grupami i słyszącymi na poziomie $p = 0,000$. W skali DASH także zaobserwowano różnice, tym razem tylko przy grupie niesłyszących. Jej członkowie uzyskali istotnie niższe wyniki ($p = 0,000$) od pozostałych grup. Szczegółowe wyniki przedstawiają tabele 2 i 3. Dodatkowo, na bazie wyników w obu skalach, przypisano badanych do stylów akulturacyjnych (tabela 4). Zarówno w grupie CODA, jak i niesłyszących przeważał styl dwukulturowy (odpowiednio 77,8 i 63%). Wśród osób CODA drugim typem był słyszący – 22,2%. Wśród niesłyszących zaś – Głuchy (30,4%).

Hipoteza dotycząca związków tożsamości kulturowej Głuchych z kontekstem rodzinnym (stylem rodziny) została potwierdzona tylko częściowo. Przeprowadzono analizę korelacji między skalami Kultury Głuchych i Kultury Słyszących oraz wskaźnikami kwestionariusza SOR – Ogólnym, Spójności i Elastyczności, a także wymiarami Komunikacji Rodzinnej i Zadowolenia z Życia Rodzinnego. Wyniki przedstawia tabela 5 (CODA) i 6 (niesłyszący).

Tabela 2. Porównanie międzygrupowe poziomu akulturacji badanych – skala Kultury Głuchych (DASd), ANOVA Kruskala-Wallisa, porównania parami ($N = 102$)

Porównywane pary	Statystyki testu	Błąd standardowy	Standardowa statystyka testu	Istotność	Dostosowana istotność
Słyszący–CODA	-35,051	7,913	-4,430	0,000	0,000
Słyszący–niesłyszący	-57,723	7,016	-8,228	0,000	0,000
CODA–niesłyszący	-22,672	7,173	-3,161	0,002	0,005

Prezentowane są istotności asymptotyczne (testy dwustronne). Poziom istotności wynosi 0,05. Wartości istotności dla wielu testów skorygowano metodą Bonferroniego.

Źródło: badania własne.

Tabela 3. Porównanie międzygrupowe poziomu akulturacji badanych – skala Kultury Słyszących (DASh), ANOVA Kruskala-Wallisa, porównania parami ($N = 102$)

Porównywane pary	Statystyki testu	Błąd standardowy	Standardowa statystyka testu	Istotność	Dostosowana istotność
Niesłyszący–słyszący	32,717	7,016	4,663	0,000	0,000
Niesłyszący–CODA	37,458	7,173	5,222	0,000	0,000
Słyszący–CODA	-4,741	7,913	-0,599	0,549	1,000

Prezentowane są istotności asymptotyczne (testy dwustronne). Poziom istotności wynosi 0,05. Wartości z istotności dla wielu testów skorygowano metodą Bonferroniego.

Źródło: badania własne.

Tabela 4. Rozkład stylów akulturacyjnych w badanych grupach

Grupa	n	Styl akulturacyjny	Częstość	%*
Słyszący	29	Słyszący	28	96,6
		Dwukulturowy	1	3,4
CODA	27	Słyszący	6	22,2
		Dwukulturowy	21	77,8
Niesłyszący	46	Marginalny	1	2,2
		Słyszący	2	4,3
		Głuchy	14	30,4
		Dwukulturowy	29	63,0

* dotyczy liczebności wewnątrz grupy.

Źródło: badania własne.

W grupie CODA skala DASd korelowała istotnie jedynie ze wskaźnikiem Spójności ($\rho = 0,387$; $p = 0,046$) oraz wymiarem Zadowolenia ($\rho = 0,461$; $p = 0,016$). Nie uzyskano tu istotnych korelacji skali DASH ze skalami SOR. W grupie niesłyszących uzyskano jedynie istotne korelacje wymiaru Komunikacji Rodzinnej z obiema skalami DAS (DASd – $\rho = 0,297$; $p = 0,045$; DASH – $\rho = 0,323$; $p = 0,029$). Choć wyniki są raczej spójne z założeniami hipotez, ich fragmentaryczność zaleca ostrożność w formułowaniu ogólniejszych wniosków. Być może przy liczniejszych grupach uzyskano by więcej znaczących wyników.

Tabela 5. Analiza korelacji między poziomem akulturacji do kultur Głuchych i słyszących a wskaźnikami i wymiarami stylu rodzinnego w grupie CODA ($n = 27$), ρ Spearmana

		Kultura słyszących	Wskaźnik Ogólny	Wskaźnik Spójności	Wskaźnik Elastyczności	Komunikacja	Zadowolenie
Kultura Głuchych	ρ	-0,108	0,302	0,387*	0,152	0,260	0,461*
	Istotność	0,592	0,126	0,046	0,449	0,189	0,016
Kultura słyszących	ρ	1,000	0,212	0,099	0,331	-0,094	0,041
	Istotność	–	0,287	0,625	0,092	0,640	0,838

Istotność – istotność dwustronna; Kultura Głuchych – poziom akulturacji do kultury Głuchych; Kultura słyszących – poziom akulturacji do kultury słyszących; * Korelacja istotna na poziomie 0,05 (dwustronnie); ** Korelacja istotna na poziomie 0,01 (dwustronnie).

Źródło: badania własne.

Tabela 6. Analiza korelacji między poziomem akulturacji do kultur Głuchych i słyszących a wskaźnikami i wymiarami stylu rodzinnego w grupie niesłyszących ($n = 46$), ρ Spearmana

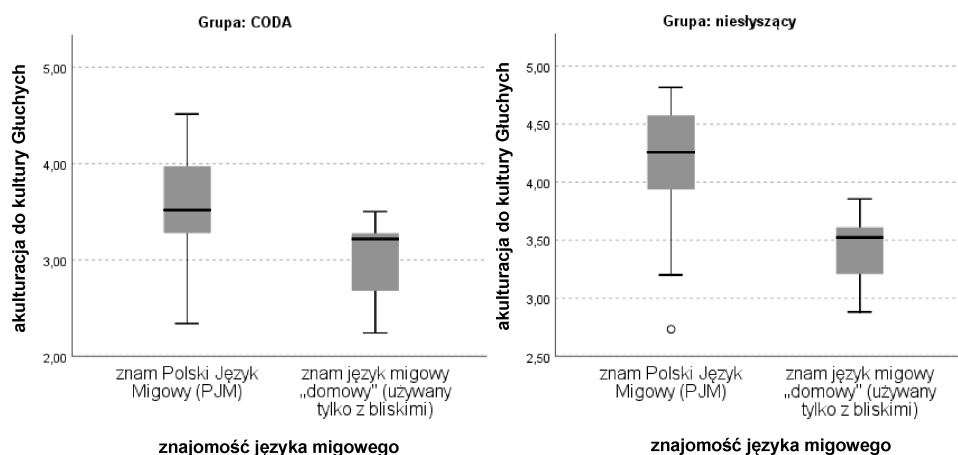
		Kultura słyszących	Wskaźnik Ogólny	Wskaźnik Spójności	Wskaźnik Elastyczności	Komunikacja	Zadowolenie
Kultura Głuchych	ρ	-0,051	0,195	0,194	0,264	0,297*	0,160
	Istotność	0,737	0,195	0,197	0,077	0,045	0,289
Kultura słyszących	ρ	1,000	0,084	0,054	0,216	0,323*	0,214
	Istotność	–	0,577	0,724	0,149	0,029	0,154

Istotność – istotność dwustronna; Kultura Głuchych – poziom akulturacji do kultury Głuchych; Kultura słyszących – poziom akulturacji do kultury słyszących; * Korelacja istotna na poziomie 0,05 (dwustronnie); ** Korelacja istotna na poziomie 0,01 (dwustronnie).

Źródło: badania własne.

Ostatnia hipoteza, podejmująca relacje między znajomością różnych odmian języka migowego a tożsamością kulturową Głuchych, została potwierdzona. Zarówno wśród CODA, jak i niesłyszących wszystkie osoby znały jakąś formę języka migowego. Osoby znające PJM osiągały wyższe wyniki

w skali DASd od tych znających tylko domowy język migowy (zob. rycina 2), w obu grupach różnice były istotne statystycznie (CODA – $p = 0,046$; niesłyszący – $p = 0,001$).

Rycina 2. Znajomość języka migowego a tożsamość kulturowa Głuchych: CODA ($n = 27$), niesłyszący ($n = 46$), słyszący ($n = 29$)

Źródło: badania własne.

Dyskusja wyników

Tożsamość i poziom akulturacji osób CODA

Potwierdzenie pierwszej hipotezy jest potwierdzeniem głosów mówiących o unikalnej tożsamości osób CODA. Różnice w stosunku do obu grup odzwierciedlają rolę wychowania w Głuchym środowisku dla kształtowania się podstaw Ja u słyszących dzieci. Podobnie przewaga dwukulturowości odpowiada obrazowi funkcjonowania „na granicy dwóch światów” (Hoffmeister, 2008, s. 189) i jest spójna z dotychczasowymi pracami (Bartnikowska, 2010; Czajkowska-Kisil, Laskowska-Klimczewska, 2014; Burge, 2018). Tożsamość CODA można zatem przedstawić jako *Third Culture Kids*, bądź też w szerszym nurcie jako *Cross-Cultural Kids* (Van Reken, 2012). Chociaż pojawiły się już pierwsze próby ugruntowania grupy w ramach wspomnianej koncepcji (Mellett, Laferriere, Gonzales, 2020), warto rozwinąć ten temat.

Trzeba jednak pamiętać o zróżnicowanej sytuacji wśród słyszących dzieci głuchych rodziców (Bartnikowska, 2010; Jagoszewska, 2015). Możliwe, że zbadano osoby, które pozytywnie przeszły kryzys związany z podwójną tożsamością, a nie dotarto do tych z nierozstrzygniętym procesem jej kształtowania, czy po prostu nieświadomych bycia CODA. O ile dla wielu CODA odkrycie swojej odmienności bywa opisywane pozytywnie, wręcz jako objawienie czy „znale-

zienie brakującego elementu układanki” (Bartnikowska, 2010, s. 465), o tyle nie jest to pełny obraz. Doświadczenia CODA mogą być też postrzegane jako bolesne doświadczenie czy piętno, wywołujące chęć ucieczki od przeszłości (Hoffmeister, 2008). Niemniej zmiana postrzegania osób głuchych i niepełnosprawności w ogóle może sprawić, że takie postawy będą rzadsze.

Wśród niesłyszących także dominowała tożsamość dwukulturowa (63%), następnie Głucha (30,4%). Dość podobne wyniki uzyskały Maxwell-McCaw i Zea (2011) na grupie 3070 osób (typ dwukulturowy – 44,5%; Głuchy – 46,4%; słyszący – 8%; imarginalny – 1%). Na polskim gruncie dotychczasowe rezultaty były odmienne – o ile najliczniejszy był także typ dwukulturowy, to kolejno były słyszący, marginalny i na końcu Głuchy (Dłużniewska, 2015; Kobosko, 2018; obie autorki korzystały z kwestionariusza DIDS Glickmana, wyróżnia on jednak analogiczne typy tożsamości co DAS). Różnice mogą rozjaśnić badania Marca Marscharka, Ingo Zettlera i Jespera Dammeyera (2017), biorące pod uwagę preferowany język i korzystanie z implantów ślimakowych (CI) u niesłyszących. Osoby z CI oraz preferujące język foniczny miały wyniki zbliżone do badań Kobosko (2018), wśród posługujących się językiem migowym zaś – podobne do prezentowanych. Niestety nie zapytano w nich o posiadanie implantu ślimakowego. Można jednak przypuszczać, że przebadana grupa posługuje się językiem migowym i angażuje się w społeczność Głuchych, a poziom wykształcenia umożliwia jej korzystne funkcjonowanie w świecie słyszących.

Rodzina pochodzenia a poziom akulturacji

Częściowe potwierdzenie drugiej hipotezy zachęca do stawiania kolejnych pytań badawczych. Chronologiczne pierwszeństwo życia w rodzinie pochodzenia przed rozwojem tożsamości skłania do myślenia o zależności kierunkowej. Wymaga to jednak przeprowadzenia analizy regresji na liczniejszej próbie. Ponadto ocena doświadczeń z domu rodzinnego miała tu miejsce niekiedy i po kilkunastu latach, stąd może być obciążona zniekształceniami typowymi dla retrospekcji.

Związek między akulturacją do kultury Głuchych a spójnością rodziny rzuca światło na kształtowanie się unikalnej tożsamości CODA. Choć badania wskazują na możliwość większej elastyczności i zdolności do adaptacji w rodzinach z członkami o mieszanym stanie słuchu (Rienzi, 1990), to wskaźnik Elastyczności SOR nie korelował z żadną skalą DAS. Istotnie powiązany z akulturacją do kultury Głuchych był natomiast wskaźnik Spójności. Niesłyszący rodzice czasem są opisywani jako wycofani, pozwalający na autonomię słyszącego dziecka lub też jako przeciążający je zadaniami i ingerujący w sposoby spędzania czasu (Bartnikowska, 2010). Zrównoważona spójność rodziny, poprzez pozytywny wpływ na relacje dziecka z głuchymi rodzicami, może być zatem powiązana z przyjmowaniem wartości i kultury rodziców. Do tej tezy pasuje druga istotna

korelacja ze skalą Kultury Głuchych, czyli wymiar Zadowolenia z Życia Rodzinnego. Jeśli dziecko dobrze kojarzy życie rodzinne i rodziców – osoby głuche, to może przełożyć to na uwewnętrzniony ogólny stosunek do osób głuchych oraz rozwijaną tożsamość.

W grupie niesłyszących istotne, pozytywne korelacje między wymiarem Komunikacji Rodzinnej a akulturacją do kultury Głuchych i słyszących zwracają uwagę na rolę komunikacji między głuchym dzieckiem a jego rodzicami.

Znajomość języka migowego a akulturacja do kultury Głuchych

Istotne zależności zaobserwowano między poziomem akulturacji do kultury Głuchych a językiem. Wśród CODA i niesłyszących nie było osoby, która nie znałaby jakiegokolwiek migowego, co w kontekście coraz większej liczby osób korzystających z implantów ślimakowych jest warte odnotowania i łączy się z przedstawionym obrazem grupy badanej. Zgodnie z przewidywaniami osoby znające PJM uzyskały wyższe wyniki w skali Kultury Głuchych od tych posługujących się tylko domową odmianą języka migowego. Jest to spójne z rezultatami Kotowskiej (2013) i odpowiada roli, jaką pełni język migowy w społeczności oraz kulturze Głuchych (Czajkowska-Kisil, Klimczewska, 2007).

Odpowiedzi użytkowników domowych odmian języka migowego pozwalają wnioskować, że także ta forma ma związek z identyfikacją z głuchymi. Jednak choć kultura Głuchych jest egalitarna, to na pozycję społeczną wpływa biegłość w języku migowym, pozwalająca na swobodne funkcjonowanie w grupie (Tomaszewski, Moroń, 2018). Język „domowy” może rodzić więcej nieporozumień i zaburzać płynność komunikacji z osobami posługującymi się PJM (Hoffmeister, 2008). Można założyć, że kontakty, używających go CODA z niesłyszącymi poza rodziną, są rzadkie, a identyfikacja z głuchymi opiera się na postaciach rodziców.

Ograniczenia

Opisywane badanie nie jest wolne od słabych punktów, wpływających na możliwość uogólnienia wyników. Na początku trzeba wspomnieć o małej liczebności próby badawczej. Choć analogiczne liczebności występują w podobnych badaniach (np. Dłużniewska, 2015; Kobosko, 2018), mogło to wpłynąć na porównania wewnątrzgrupowe i jakość statystyk. Powszechny problem badań kwestionariuszowych – niedobór odpowiedzi mężczyzn nie pozwolił na eksploatację różnic genderowych. Brak tłumaczenia ankiety na PJM ograniczył udział do osób dobrze znających język polski, niemniej poskutkowało to zebraniem całkiem spójnej grupy. Zastrzeżenia można mieć także do pomiaru funkcjonowania w rodzinach pochodzenia. Błędy związane z retrospekcją mogły zniekształcić raportowany obraz sytuacji rodzinnej.

Podsumowanie

Zaprezentowane badanie, według stanu wiedzy autora, stanowi pierwsze na polskim gruncie ilościowe porównanie międzygrupowe w tematyce *Deaf Studies*. Jest także pierwszym w podejściu nomotetycznym wsparciem głosów mówiących o wyjątkowej tożsamości CODA. Z analiz wyłania się spójny obraz grup badanych. Z jednej strony to świadome osoby CODA, akulturowane do dwóch światów, a zatem akceptujące swoje trzecio kulturowe doświadczenia. Z drugiej strony – Głusi kulturowi, dobrze radzący sobie w świecie słyszących, również o dominującej tożsamości dwukulturowej. Z odpowiedzi na pytania badawcze można wysnuć następujące wnioski:

- osoby CODA kształtują unikalną tożsamość, różną zarówno od osób słyszących, jak i Głuchych;
- można mówić o związkach środowiska rodzinnego z kształtowaniem się tożsamości kulturowej u CODA i niesłyszących;
- znajomość języka migowego jest powiązana z akulturacją do kultury Głuchych.

Badanie sygnalizuje kilka możliwych kierunków działań. Po pierwsze, dalszej eksploracji wymaga kwestia tożsamości CODA, w ramach koncepcji *Cross-Cultural Kids* (Van Reken, 2012; Mellett, Laferriere, Gonzales, 2020). Po drugie, istnieje potrzeba popularyzacji wiedzy na temat CODA, zagadnienia w Polsce wciąż mało znanego nie tylko w przestrzeni publicznej, lecz także wśród specjalistów. Doniesienia z badań mówią o korzystnym wpływie akceptacji własnej dwukulturowości, do czego konieczna jest wiedza (Hoffmeister, 2008; Bartnikowska, 2010). Kolejnym aspektem jest potrzeba głębszej analizy kontekstu rodzinnego. Charakter zjawiska i zróżnicowanie grupy sprawia, że cenne byłyby tu badania longitudinalne, jak również analiza czynników ryzyka i chroniących. Łączy się to z koniecznością oddziaływań praktycznych, jak np. stworzenia oferty wsparcia informacyjnego i psychologicznego, które byłoby dostępne w Polskim Języku Migowym. Mogłoby to m.in. ograniczyć problem parentyfikacji KODA, a co za tym idzie wesprzeć mocne strony słyszących dzieci głuchych rodziców.

Autor składa serdeczne podziękowania dr Agnieszce Trąbce, pod której kierunkiem powstało prezentowane badanie, przeprowadzone w ramach seminarium magisterskiego w Instytucie Psychologii Stosowanej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Bibliografia

- Bartnikowska, U. (2010). *Sytuacja społeczna i rodzinna słyszących dzieci niesłyszących rodziców*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit.
- Burge, J. (2018). *Children of deaf adults: Interpreting identity*. Niepublikowana praca magisterska. Londyn: University of Central London.

- Czajkowska-Kisil, M., Klimczewska, A. (2007). Rola języka migowego w kształtowaniu tożsamości Głuchych w Polsce. W: E. Woźnicka (red.), *Tożsamość społeczno-kulturowa Głuchych* (s. 72–77). Łódź: Polski Związek Głuchych Oddział Łódzki.
- Czajkowska-Kisil, M., Laskowska-Klimczewska, A. (2014). CODA: Inność nierozpoznana. W: M. Świdziński (red.), *Sytuacja osób głuchych w Polsce. Raport zespołu ds. g/Głuchych przy Rzeczniku Praw Obywatelskich*. https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Raport_Sytuacja_osob_poz%203_srodki_2%20XII.pdf (dostęp: 31.10.2021).
- Dłużniewska, A. (2015). Jakość relacji komunikacyjnych a tożsamość społeczna i kulturowa młodzieży z uszkodzeniami słuchu. *Dyskursy Pedagogiki Specjalnej*, 17, 39–51.
- Erikson, E.H. (1993). *Childhood and society*. Londyn: WW Norton & Company.
- Frieske, K.W. (1999). *Marginalność społeczna*. <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/wykluczenie/Frieske.pdf> (dostęp: 31.10.2021).
- Glickman, N.S. (1993). *Deaf identity development: Construction and validation of a theoretical model*. Rozprawa doktorska. Amherst: University of Massachusetts. https://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2202&context=dissertations_1 (dostęp: 31.10.2021).
- Hoffmeister, R. (2008). Border crossings by hearing children of deaf parents: The lost history of CODAs. W: H.D.L. Bauman (red.), *Open your eyes: Deaf Studies talking* (s. 189–215). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Jagoszewska, I. (2015). Relacje w rodzinie CODA. *Wychowanie w Rodzinie*, 11(1), 319–333.
- Knight, T. (2018). Social identity in hearing youth who have deaf parents. *International Journal of Business and Social Science*, 9(9), 1–11. <https://doi.org/10.30845/ijbss.v9n9p1>
- Kobosko, J. (2010). Doświadczanie siebie jako osoby głuchej – badania nad młodzieżą głuchą i jej słyszącymi matkami z perspektywy interpersonalnej. *Człowiek – Niepełnosprawność – Społeczeństwo*, 1(11), 101–122.
- Kobosko, J. (2018). Tożsamość społeczno-kulturowa a samoocena osób głuchych z implantem ślimakowym komunikujących się w języku polskim fonicznym – badanie wstępne. *Edukacja*, 147(4), 125–135. <https://doi.org/10.24131/3724.180409>
- Kotowska, K. (2013). *Procesy akulturacji u osób głuchych pochodzących z rodzin słyszących*. Niepublikowana praca magisterska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Krawczyk, T. (2021). *Rodzina pochodzenia a rozwój tożsamości (dwu)kulturowej u słyszących dzieci głuchych rodziców (CODA)*. Niepublikowana praca magisterska. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- Ladd, P. (2003). *Understanding deaf culture: In search of Deafhood*. Clevedon: Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781853595479>
- Makowiecka, K. (2020). Niepełnosprawność czy bariera językowa? Postawy słyszących rodziców dzieci niesłyszących wobec głuchoty. *Człowiek – Niepełnosprawność – Społeczeństwo*, 47(1), 71–96. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.0696>
- Margasiński, A. (2015). The polish adaptation of FACES IV-SOR. *Polish Journal of Applied Psychology*, 13(1), 43–66. <https://doi.org/10.1515/pjap-2015-0025>
- Marschark, M., Zettler, I., Dammeyer, J. (2017). Social dominance orientation, language orientation, and deaf identity. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 22, 269–277. <https://doi.org/10.1093/deafed/enx018>
- Mathers, C., Smith, A., Concha, M. (2000). Global burden of hearing loss in the year 2000. *Global burden of Disease*, 18(4), 1–30.
- Maxwell-McCaw, D., Zea, M.C. (2011). The Deaf Acculturation Scale (DAS): Development and validation of a 58-item measure. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 16(3), 325–342. <https://doi.org/10.1093/deafed/enq061>
- Mellett, E., Laferriere, A., Gonzales, S. (2020). *Children of deaf adults as Third Culture Kids*. <https://www.figt.org/event-3883012> (dostęp: 31.10.2021).
- Olson, D. (2011). FACES IV and the circumplex model: Validation study. *Journal of Marital and Family Therapy*, 37(1), 64–80. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2009.00175.x>

- Preston, P. (1995). Mother father deaf: The heritage of difference. *Social Science & Medicine*, 40(11), 1461–1467. [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(94\)00357-y](https://doi.org/10.1016/0277-9536(94)00357-y)
- Preston, P. (1996). Chameleon voices: Interpreting for deaf parents. *Social Science & Medicine*, 42(12), 1681–1690. [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(95\)00299-5](https://doi.org/10.1016/0277-9536(95)00299-5)
- Rienzi, B.M. (1990). Influence and adaptability in families with deaf parents and hearing children. *American Annals of the Deaf*, 135(5), 402–408. <https://doi.org/10.1353/aad.2012.0463>
- Singleton, J.L., Tittle, M.D. (2000). Deaf parents and their hearing children. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 5(3), 221–236. <https://doi.org/10.1093/deafed/5.3.221>
- Tomaszewski, P., Moroń, E. (2018). Quo vadimus? Dynamika paradygmatów głuchoty we współczesnym świecie. W: J. Kowalska, R. Dziurla, K. Bargiel-Matuszewicz (red.), *Kultura a zdrowie i niepełnosprawność* (s. 62–85). Warszawa: Wydawnictwa UW. <https://doi.org/10.31338/uw.9788323535478.pp.61-86>
- Tomaszewski, P., Moroń, E., Sak, M. (2018). Kultura tudzież rehabilitacja. Ku zmianie paradygmatu w edukacji głuchych i słabosłyszących w Polsce. *Kultura i Edukacja*, 1(119), 99–114. <https://doi.org/10.15804/kie.2018.01.07>
- Trąbka, A. (2013). Biograficzne konsekwencje międzynarodowej mobilności w dzieciństwie: przypadek *Third Culture Kids*. *Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny*, 39, 2(148), 51–70.
- Van Reken, R.E. (2012). Cross-cultural kids: The new prototype. W: G.H. Bell-Villada, N. Sichel, F. Eidge, E. Neil Orr (red.), *Writing out of limbo: International childhoods, global nomads and third culture kids* (s. 25–44). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Weisel, A., Kamara, A. (2005). Attachment and individuation of deaf/hard-of-hearing and hearing young adults. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 10(1), 51–62. <https://doi.org/10.1093/deafed/eni003>

NA GRANICY ŚWIATÓW – TOŻSAMOŚĆ KULTUROWA SŁYSZĄCYCH DZIECI GŁUCHYCH RODZICÓW (CODA)

Abstrakt

Tożsamość słyszących dzieci głuchych rodziców (CODA) kształtuje się na styku Głuchego i słyszącego kontekstu kulturowego. Tym samym, skutek unikalnych doświadczeń może zostać opisana jako *trzecia kultura*, będąca nową jakością w stosunku do wspomnianych kontekstów. Rodzi to pytanie o kształt tożsamości CODA oraz różnice wobec głuchych i słyszących. Interesujące jest też zagadnienie, czy i w jaki sposób sytuacja rodzinna wiąże się z powstawaniem tego rodzaju tożsamości kulturowej.

Doświadczenia osób CODA były jak dotąd prezentowane w pracach opisowych i jakościowych, istniała jednak luka w podejściu ilościowym. Prezentowane opracowanie stanowi próbę jej wypełnienia, wykorzystując do opisu tożsamości kulturowej Głuchych paradygmat akulturacji. Porównanie CODA z osobami słyszącymi i głuchymi umożliwiło umiejscowienie grupy w szerszym kontekście.

Analiza wykazała istnienie różnic międzygrupowych w tożsamości kulturowej, potwierdzając postawioną hipotezę. U CODA najczęściej występowała tożsamość dwokulturowa, umiejscawiając ich pod względem akulturacji do kultury Głuchych między słyszącymi a niesłyszącymi. Wykazano również istotne związki między tożsamością kulturową a znajomością języka migowego, jak również częściowe powiązania ze stylem rodziny pochodzenia. Uzyskane rezultaty wskazują dalsze możliwe kierunki badań.

Słowa kluczowe: Deaf Studies, CODA, tożsamość kulturowa, Model Kołowy

BETWEEN TWO WORLDS – CULTURAL IDENTITY OF HEARING CHILDREN OF DEAF ADULTS (CODA)

Abstract

The identity of hearing children of deaf adults (CODA) is created at the interface between the Deaf and the hearing cultural context. Thus, due to unique experiences, it may be considered as a *third culture*, being a new quality in relation to the aforementioned contexts. This raises the question about the shape of CODA's identity as well as the differences between the deaf and the hearing. It is also interesting whether and how family situation is associated with the emergence of this kind of the cultural identity.

So far CODA's experiences have been presented in descriptive and qualitative papers, but there was a gap in the quantitative approach. The presented study is an attempt to fulfil it, using the acculturation paradigm to describe the cultural identity of the Deaf. Intergroup comparisons were made to place CODA in a broader context.

The analysis showed intergroup differences in the cultural identity, confirming assumed hypothesis. CODA most frequently presented bicultural identity, positioning this group between the hearing and the deaf in terms of acculturation to the Deaf culture. There were also significant relations between cultural identity and knowledge of sign language, as well as partial association with the style of the family of origin. The obtained results indicate further possible research directions.

Keywords: Deaf Studies, CODA, cultural identity, Circumplex Model